

Les muntanyes de la vida

Un relat de: [Xavier Valeri Coromí](#)

Les muntanyes de la vida

Xavier Valeri

L'església de Santa Maria de Castellar de la Muntanya restava silenciosa, assentada a la serra de Malforat, en un dels replans situats entre el puig piramidal de la Cau i el puig de Caselles. L'entorn del temple havia rebut la tardor, com si hagués caigut una nevada de pols de robins: sobre del verd lluïa un univers de punts vermells que amb l'avanç de l'estació canviaria el porraci, encara esplèndid, per una amalgama d'ocres i taronges.

La porta va obrir-se i els homes van començar a sortir. En aquella hora del dia, un aire amable acaronava els rostres, els feia somriure i mirar al nord envers el coll de Toralles, sota les esquerpes muntanyes del Mont Petit i del Mont Major.

Els homes i els joves s'ajuntaren en colles al replà de rajola que precedia la prada per parlar dels bolets, les tòfones, les castanyes i les novetats del veïnat.

Després del prat tot era bosc de pins negres, alzines, roures, saüquers... Enmig d'aquella selva s'hi entreveïen els murs i les teulades de les masies del Soler, el Vilar, el Prat i el Puig. Els homes gaudien d'un dels bons dies clars i calents, que havien sobrevingut després d'una setmana de vent de ponent i de pluja continuada. Quan van aturar-se les pluges, van adonar-se que havia arribat la tardor.

En Vicenç s'enorgullia de la jupa d'estam negre i de les espadenyas. Al costat, en Martí portava un gec curt i somreia content pel fet que era diumenge.

Mentrestant, les dones que havien escombrat sortien de l'església. Joves, velles; vestides amb faldilla de burell i gipó de lli es treïen la mantellina o tombaven la caputxa i lluien els cabells. En Vicenç s'adonà que n'hi havia una de nova. Tindria uns dinou anys. La noia, de rostre ovalat blanc, lluïa uns ulls negres i brillants com la greda dels volcans del Cairat i els cabells ondulats eren d'un negre de nit sense lluna.

És agradable com lluna plena d'estiu
que escampa amable llum que no crema
i treu la calor, amb oreig d'aigua de riu

És alegre com el liri que s'alça viu.
al llindar de la Pasqua de primavera.
Des d'on fa olor de festa, i la gent riu.

Enveja tenen diamants de rica arracada
dels seus cabells de finíssima atzabeja
i de la llum negra de la seva mirada

Estacada pel fulgor que ara ens separa,
i, cobreix la seva cristal·lina arcada.
Déu ens el canviï per un somris a la cara

- Qui és aquesta noia? – en Vicenç preguntà a en Martí, del qual sortien brins de cabell de palla de la barretina dels diumenges.

- És la Maria una de les noies de ca l'Oriol – explicà en Martí amb els ulls clars i blaus ben oberts -. Són dues germanes la Maria i la Marta; no solen venir a Missa a Castellar perquè viuen prop de Sant Martí de Toralles, però avui mossèn Güivas les deu haver fet venir aquí perquè hi haguessin més dones per netejar.

En Vicenç va arrufar el nas: ca l'Oriol era una petita masia situada a l'altra banda de la riera de Coldecarrera, enmig de la muntanya del Toix. Una masia pobre i situada en un lloc de difícil accés i trista memòria,

- Una noia molt maca – digué en Vicenç.

- És tot el que tenen aquestes germanes i es veu que ho guarden bé – en Benet, el seu pare, les vigila. Li ha

costat molt pujar-les – en Martí féu un gest de pena -. Sense mare, la noia gran ha hagut de treballar molt. En Vicenç aixecà el cap bru de cabells ondulats i llençà l' esguard al grup de dones per veure si aconseguia identificar la germana de la Maria.

- L'altra és més jove. La reconeixeràs perquè s'assemblen – precisà en Martí.

En Vicenç detectà la Marta, la qual més baixa era un retrat de la Maria, amb l'aspecte dels catorze anys. La Marta també tenia el cabell negríssim i els ulls com àgates, però a diferència de la seva germana el sol li havia bronzejat la pell que brillava com la mel de muntanya.

Poc a poc, les dones es reunien amb els homes per agafar el camí de casa, de manera que els grups es van anar esvaint. Les famílies es perdien dins la malesa, mentre xerraven de les noves que havien escoltat a la reunió. En Benet de ca l'Oriol, amb les noies, també començà a caminar per la prada per agafar el camí de la Vall del Bac.

- Se'n van – digué en Vicenç.

- Anem-hi... ! – en Martí.

- Bonees... - en Martí i en Vicenç es creuaren amb en Benet i les noies. En Martí saludava perquè coneixia en Benet de fer jornals a bosc.

- Ens alegra de poder-vos veure perquè no soleu venir gaire per aquí – digué en Martí.

En Benet es mirava els dos nois de manera intermitent per avaluar qui eren. La intenció primera la coneixia bé: era la d'establir contacte amb les noies. El que volia saber era la segona intenció...

- De veritat, Martí és una sort trobar-te – per fi, exclamà el pare -. Des que treballàvem al bosc d'en Sobirà que no ens veiem. En Josep recordà que el noi treballava bé i era bona persona. Les joves somreien complagudes i es llençaven esguards furtius.

- Aquest noi ? – en Benet.

- Sóc en Vicenç del Castellar – assenyala una gran casa que s'alçava en un marge sobre el camí de Coldecarrera. Es féu un moment de silenci en el qual es pogué escoltar com una merla xiulava entre la fullaraca.

- Us podem acompanyar en una part del camí ? – preguntà en Martí- per conèixer les noies i així poder ballar-hi algun dia –. L'ocell, negre amb el bec vermell, planejà davant el grup.

En Benet dirigí l'esguard envers les seves filles que assentiren amb el cap. L'home féu un gest d'assentiment i continuà caminant. Rera seu els nois començaren a parlar amb les joves.

La riera de Coldecarrera baixava plena de les darreres i intenses pluges. Un tord lluïa el pit d'ivori clapejat de taques marrons, mentre saltava pel marge a la cerca de cargols. L'aire net i les rialles fresques de les noies alegraven la vida d'en Benet que pensava en la vida, quan les tingués casades. En aquest punt els dos nois s'acomiadaren.

Passada la riera, el sender començà a pujar. Uns ulls malignes vigilaven el grup que pujava a bon ritme amb un alegre voleiar de faldilles.

Arran de la persecució dels vigilants de bens que mataren la seva família, havia baixat del les muntanyes del Canigó. Encara era fort i estava desesperat. Feia dies que no menjava i el seu cervell havia covat una espècie d'odi als humans.

Les noies veieren com un dimoni gris saltava sobre el seu pare que tractà de defensar-se. Amb els ullals bavallosos, l'animal li cercava el coll. En Benet es defensà com una tità més per les noies que per ell. Aconseguí subjectar la bèstia. Llavors la Maria colpejà amb una branca caiguda el llom negre de l'animal que es girà envers el nou enemic. En Benet aconseguí treure's el ganivet de la butxaca i clavar-lo al costat de la fera, la qual es torcí de dolor. La bèstia, embogida es tornà sobre l'home que relliscà i caigué. El llop mossegà en Benet del coll i ell li enfonsà el petit ganivet una i altre vegada. La Maria continuà colpejant; mentre la Marta agafava rocs i els llançava a les costelles.

Al cap d'una estona, la bèstia quedà immòbil, però en Benet també havia perdut tota la sang. Amb un fil de veu intentà indicar on guardava els estalvis, però morí sense poder fer-se entendre.

La noia gran es quedà amb el cadàver, mentre que la petita corregué en direcció a Castellar pel camí trobà en Vicenç i en Martí. En veure la Marta tan espantada, suada i nerviosa, els dos nois tractaren de calmar-la.

Assabentats de la tragèdia, en Vicenç l'acompanyà fins a Castellar i en Martí corregué envers la Maria i el seu pare. A Castellar tocaren reclam, al qual acudí tothom. A mitja tarda quatre homes transportaven el cos d'en Benet dins d'un llençol, subjectat amb branques de noguer.

La gent de Castellar vetllà tota la nit el cadàver. L'endemà a mig matí es feren els funerals. Les noies restaren sempre acompanyades i consolades per tothom. Amb el cel color de rosa tornaren a pujar el camí retorçat amb la companyia de la Josefina de can Misaclops, de quinze anys, la Merce del Serradell, de vint-i-dos, i la majordoma de mossèn Güivas; la Francisca de quaranta anys. Tot dient el rosari, feren el camí. Les dones grans deien la lletania i totes demanaven als sants i les santes que preguessin per elles. Sobretot per la Maria i la Marta. "Ora pro nobis", deien amb mal a la gola i llàgrimes que refrescaven les galtes ardents per l'esforç.

A l'albada les tres dones van acomiadar-se i les van deixar soles. Elles van decidir continuar vivint i treballant a la casa, on havien nascut. El primer que feren fou buscar els estalvis i documents de la família. Regiraren els mobles, aixecaren els matalassos, miraren sota rajoles mig alçades...

Sense resultats, la Maria i la Marta van passar la porta, van resseguir la cresta del Montmajor, on l'àliga volava

en cercle en busca d'aliments. Les noies es van mirar els ulls per manifestar-se la voluntat de sobreviure..
En silenci van anar a les feixes que cultivava el seu difunt pare, al cirerer, a la figuera, al noguer, a la cort dels porcs i a la de la vaca.

Va fer molt fred en aquells gener i febrer: del cel queien peresosos flocs de neu, el terra era blanc , els arbres empolsats, les candeles de glaç penjaven de les branques i els pardals saltaven desesperats en busca d'alguna cosa per emportar-se al bec. Però arribaren les pluges de primavera que adornaren les prades amb vermells, liles i blancs. La ginesta pintava de groc la vora dels camins que oloraven a farigola i romaní. Tot seguit el sol va deixar caure raigs poderosos que cremaren l'herba i feren florir el blat.

Quan la tarda acabava i l'aire es tornava amable, la Maria i la Marta anaven a la font a cercar aigua per l'endemà. Les noies hi anaven per un camí cobert per les flors dels saücs i les acàcies que acabava en una obaga fosca, coberta d'alzines i pins. Entre moltes, sorgia el doll, al costat del qual havia una gran pedra rectangular. Aquell dia hi seien en Martí i en Vicenç. Les noies es van espantar, però en Vicenç les digué.

Us venim a convidar a la Festa Major de Sant Joan les Fonts.
Més ben dit us venim a dir que nosaltres hi serem – remarcà en Martí.
També teníem parlat d'anar a la Festa Major de Sant Joan –digué la Maria.

Després de parlar una estona , els nois s'acomiadaren d'elles fins els dies de la Festa.
El sol sortia com una gran bola d' aram per sobre dels cims de la serra del Comanegra i dels pics de Sant Marc i de les Bruixes. L'astre s'enlairava escampant la llum del nou dia que aclaria el camí a la Maria i la Marta que baixaven a bon ritme envers la vella ruta que ressegueix la riera de Castellar. Prop de les cases brillaven camps daurats, dels quals en sorgia el cant que entonaven els segadors que ajupits avançaven, mentre les dones aixecaven garbes.

Passaren per la Badosa, on se'ls afegiren l'Anna i la Roser i per la Canova de Baix on se'ls ajuntaren la Francisca i la mare; la Dolors. Formaren un grup de dones, noies i nois que s'anà engrandint al pas per Vivers i Massafont

Una estona més tard, entre les clarianes del brancatge es veia el poble de Sant Joan les Fonts. Allargassat a la vora del riu mostrava les grans xemeneies que desprenien fum negre , com si d'un gran navili en un mar de verdor es tractés. Passada la masia de Colom, la gran massa de la església nova estenia una ombra gegant.

En arribar a la plaça, la gent venia de les fleques a cercar els capons i els ànecs rostits als forns . El poble feia olor de pa i coca, sortits del forn; de xocolata calenta, de tabac, de vi dolç , de sabó de lavanda i de roba d'estrena.

La plaça estava coberta de banderes de paper, sota les quals ballaven sardanes. Un gran arc de boix marcava l'entrada del carrer principal.

Al costat de l'era de can Brunsó, trobaren en Vicenç i en Martí. En Vicenç portava una camisa vermella i en Martí, una americana del mateix blau cel que els seus ulls.

Les dues parelles es passejaren pel poble, les noies portaven les mans a la butxaca i alçaven els peus. Els amics les convidaren a dinar a la fonda de ca la Justina , on menjaran amanida, vedella amb bolets i crema catalana. Tot amb bon vi de Peralada.

Després del dinar, les parelles sortiren a passejar. Les noies trepitjaven contentes la terra endurida de la Plaça d'Alfons XIII. En Jaume, un noi bru, amb una tofa de cabell de carbó de pila, saltà sobre el cadafal amb un acordió a l'esquena. Es despenjà l'instrument estirà la manxa, després l'arronsà, mentre amb els dits va prémer els botons. De les llengüetes de l'acordió en sortí música que s'escampava alegre per l'entorn. Les dues parelles no esperaven altra cosa, i van començar a ballar. En aquella hora, estaven sols a la plaça , i els nens i els joves que havien sortit del cafè no els treien els ulls de sobre. L'acordionista va començar a cantar i a saltar sobre el cadafal.

El músic havia parat de tocar i el jovent que mirava havia quedat amb la boca oberta. Les dues parelles sortiren de la Plaça per caminar carrer avall.

Els ulls de la Maria, com àgates, miraven,
els d'en Vicenç brillaven com el cel.
Les nines de la Marta centellejaven
En Martí estava cec de pell color de mel

Un temps després de la Festa, en Martí es casà amb la Marta i s'establí a ca l'Oriol. La Maria passà a ser la jove del Castellar. La Maria intentà ser una bona jove del Castellar. Era treballadora, neta, i procurava per la casa. Durant moltes nits un cometa creuà el cel i espantà molt la gent de la contrada. "Senyals al cel desgràcies a la

terra", deien. L'anyada però semblava bona: l'espiga del blat pujava forta, de glans n'hi hauria, el porc es pagava bé i la llana dels xais seria preuada.

El cel ben blau i el sol cremava, quan el matrimoni estava enfilat, lligant un paller d'herba dallada. Ella tenia el cap de la corda i en Martí l'altra, es trencà la perxera 1 , el paller s'enfonsà i la parella caigué al Prat de Baix. Amb tant mala sort que la Maria hi deixà la vida i en Martí es trencà una cama.

El buit gèlid que ha quedat
Ens xucla cap la gola del riu
de la melangia del passat.
Heu d'esperar ! el barquer diu.

Fins que es vegin els arbres
que indiquen els estanys,
on beuen els espectres
l'aigua que apaga els anys.

El matrimoni de la Marta i en Martí tingué tres fills, en Pere, en Joan i la Mercè. En Pere es casà amb la Rosa i es quedà com a hereu de ca l' Oriol. La Marta i en Martí romangueren amb el seu fill, mentre els altres dos se n'anaren a treballar un a Sant Joan i l'altre a les fàbriques del riu de Castellfollit.

A mesura que els avenços tècnics milloraven la vida de la humanitat, la gent fou abandonant la pagesia de muntanya, amb la qual cada vegada era més difícil la supervivència. Tanmateix, del matrimoni establert a ca l' Oriol en nasqué un noi que fou batejat amb el nom de Jordi. Era un nen inquiet que ho remenava tot. El dia que complí vuit anys es presentà al menjador amb una vella bossa de lli . La iaia Marta sentí com se li regirava el cor.

On l'has trobat ? – el pare
- A la paret del marge de la feixa de la figuera. Estava entre dues pedres.
No has pensat en quedar-te'l
No : m'ha semblat important per la família

El pare li féu buidar el sarró sobre la taula. Hi havia bitllets, monedes antigues, rebuts i documents d'establiment dels camps i de la casa. La Marta recordà el seu pare i la ferotge lluita amb el llop.

També n'hi hauria part de la Maria
Al cel no li ha pas de faltar això –digué l'hereu. Aquestes monedes ens trauran de la misèria.

En Pere pogué dotar dels invents moderns la casa ca l'Oriol que es convertí en una gran explotació. A vegades, la Marta recordava la Maria i mirava com a una desena de quilòmetres, es veia com el blanc nevat del Canigó es barrejava amb els núvols blancs de cotó fluix, sobre dels quals el blau esclatava ple de llum. Poc a poc les muntanyes esdevenien tan precises i netes com l'aire. Uns punts ocre descobrien les remotes cases i estables que el progrés havia fet buides i sense esperança

Glossari

1) Perxera: pal que serveix d'ànima o eix al voltant del qual es basteix el paller.